

продуктивності. Тому, преміальною системою, яка застосовується підприємством, повинна здійснюватись ефективна мотивація визначених зразків поведінки і відношення до роботи.

Однак, досить часто наявні у керівництва фінансові ресурси є недостатніми. За необхідності зменшення витрат підприємством стає доцільним використання менеджерів різноманітних не фінансових інструментів. Респондентами підтверджують ефективність мотивації змінами в підходах до оцінки роботи підлеглих шляхом застосування публічних похвал, наданням працівникам можливостей впливу на стан справ підприємства, створенням позитивної робочої атмосфери, визначенням нових, більш амбітних цілей для працівників, наданням їм можливостей розвитку і самореалізації.

Безсумнівно, проведений аналіз доцільно доповнити оцінками застосованих керівництвом підприємств рішень їх працівниками, що стане предметом подальших досліджень авторки.

Література

1. Armstrong M.: *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Kraków 2014.
2. Bartman K.: *Benefity po polsku*, Personel, 21/2013.
3. Bieniok H. i zespół: *Metody sprawnego zarządzania*, Agencja Wydawnicza „Placet”, Warszawa 2014.
4. Borkowska S.: *Systemy motywowania w przedsiębiorstwie*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2014.
5. Gableta M.: *Potencjał pracy przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2016.
6. Haber L.H.: *Management Zarys zarządzania małą firmą*, WPSB, Kraków 2013.
7. Jasiński Z.: *Motywowanie w przedsiębiorstwie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2012.
8. Kozioł L.: *Formy płacowe a system motywowania w przedsiębiorstwie*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 248, Kraków 2013.
9. Koźmiński A.K., Piotrowski W.: *Zarządzanie. Teoria i praktyka*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2014.
10. Malewska K.: *Strategie zarządzania kryzysem w przedsiębiorstwie*, [w:] Skalik J. (red.), *Zachowania organizacji wobec zjawisk kryzysowych*, Wydawnictwo Cornetis, Wrocław 2013.
11. Manikowski R.: *Motywowanie w okresie recesji*, Personel, 10/2012.
12. Patora R.: *Motywowanie w przedsiębiorstwie jako przykład działalności pedagogicznej*, „Przegląd Organizacji”, nr 1/2012.
13. Penc J.: *Leksykon Biznesu*, Agencja Wydawnicza „Placet”, Warszawa 2014.
14. Petersen J., Hillkirk J.: *Praca zespołowa. Nowe pomysły na lata 90. Doświadczenia i koncepcje zarządzania koncernem Forda*, WNT, Warszawa 2013.
15. Pioch J.: *Systemy motywacyjne a wdrażanie zmian w przedsiębiorstwie*, „Przegląd Organizacji”, nr 2/2013.
16. Webber R. A.: *Zasady zarządzania organizacjami*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.

Стаття надійшла до редакції 20.11.17р.
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. Петренком В. П.

УДК 658.5.011

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕТРАДИЦІЙНИХ І ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Д. Є. Ільницький, У. Ю. Палійчук, Р. М. Псюк, М. М. Мельницький
ІФНТУНГ, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019, e-mail: ipo.pvp@gmail.com

Анотація. В статті на основі порівняльного аналізу концептуальних і теоретичних засад структуризації, формування і удосконалення організаційно-економічних механізмів управління як підприємствами загалом, так і його окремими функціонально необхідними підрозділами, досліджено можливості і сформульовано рекомендації із створення в структурі підсистеми енергетичного забезпечення діяльності підприємства спеціалізованого підрозділу із впровадження нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, орієнтованих на покращання екологічних і економічних показників його діяльності.

Ключові слова: енергія, джерело, ресурс, менеджмент, відновлення, результат, енергозбереження, економіка.

Annotation. In the article on the basis of comparative analysis of conceptual and theoretical principles of structuring of, formation and improvement of organizationally-economic mechanisms of management of enterprises as a whole as well as enterprises by separate functionally necessary

subdivisions the possibilities were explored and recommendations were formulated on the creation of a subsystem of energy supply of the enterprise of a specialized unit for implementation of non-traditional and renewable energy sources focused on environmental and economic improvement indicators of its activities.

Keywords: energy, source, resource, management, renewal, result, energy-savings, economy.

Анотація. В статті на основі порівняльного аналізу концептуальних і теоретичних основ структуризації, формування і удосконалення організаційно-економічних механізмів управління як підприємством взагалі, так і його окремими функціонально необхідними підрозділами, досліджені можливості і сформульовані рекомендації по створенню в структурі підсистеми енергетичного забезпечення діяльності підприємства спеціалізованого підрозділу по впровадженню нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, орієнтованих на покращення екологічних і економічних показників його діяльності.

Ключевые слова: энергия, источник, ресурс, менеджмент, возобновление, результат, энергосбережение, экономика.

Актуальність проблеми. Хоча економічною наукою діючі у вітчизняній економіці організаційно-економічні механізми управління підприємствами вивчаються і розвиваються з середини ХХ століття з вражаючою кількістю публікацій результатів наукових розвідок, вітчизняні вчені-економісти продовжують поглиблювати досліджувати специфічні проблеми реалізації цих механізмів з позицій різних аспектів управління діяльністю підприємств.

Сьогодні загально визнаним фактом є те, що сутність організаційно-економічного механізму будь-якого призначення визначається його структурними елементами (ланками) та зв'язками між ними, функціями, які цими елементами виконуються для досягнення встановленої мети, а також процесами підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Аналіз публікацій. Вітчизняними дослідниками ретельному аналізу піддано самі різноманітні аспекти концептуальних і теоретичних засад структуризації, формування, використання і удосконалення організаційно-економічних механізмів управління як підприємствами загалом [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16], так і для вирішення окремих функціональних завдань в загальному процесі діяльності останніх. Зокрема, такими окремими і досить добре опрацьованими авторами досліджень завданнями виступали управління забезпеченням «ефективності» [7, 8, 9, 17, 18, 19], «прибутковості» [19], «дохідності» [20], «конкурентоспроможності» [21, 22], «економічної стійкості» [23], «стимулювання» [24] та «інтелектуалізація» [25] персоналу, «інноватизація» [26, 27, 28, 29], «енергозбереження» [30, 31, 32, 33]. «енергоефективності» [34]. «енергозабезпечення» [35, 36, 37] тощо.

Невирішені частини загальної проблеми. Однак, подібного роду досліджень з позицій організації енергетичного самозабезпечення діяльності підприємств шляхом запровадження інноваційних техніко-технологічних рішень з використанням НВДЕ до останнього часу не виконувались.

Мета статті. Уточнення дефініції «організаційно-економічний механізм управління підприємством» в контексті запровадження НВДЕ з врахуванням специфічних особливостей сфери альтернативного енергозабезпечення.

Виклад основного матеріалу. Якщо представити структурно-економічну модель підприємства у вигляді типової управлінської пари (рис.1), то очевидно, що в складі СУ повинна бути створена структурно-функціональна ланка (підсистема) системи управління енергозабезпеченням підприємства у вигляді структурно відособленого елемента, наділеного конкретними управлінськими функціями, ресурсами, повноваженнями і відповідальністю за впровадження нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії (НВДЕ) з метою зменшення споживання традиційних енергетичних ресурсів (ТДЕ).

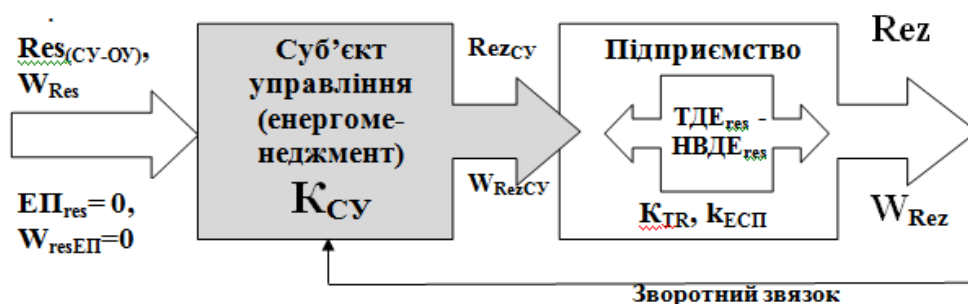

Рис. 1 – Інтерпретація підприємства у вигляді типової управлінської пари – послідовності двох структурно-економічних ланок СУ – ОУ, якими ресурси Res вартістю W_{Res} трансформуються спочатку в управлінські рішення $Rez_{СУ}$ вартістю $W_{Rez_{СУ}}$, а потім в отримані результати Rez вартістю W_{Rez} за умови використання виключно власних джерел енергії (традиційних - $TDE_{рес}$, нетрадиційних і

Виходячи з того, що теоретичні засади формування енергетичної моделі будь-якого підприємства з диверсифікацією енергозабезпечення його діяльності за рахунок використання НВДЕ мають за мету удосконалення управління в рамках підсистеми енергозабезпечення, звернемо увагу на той факт, що головна функція цієї підсистеми полягає в забезпеченні енергією основних процесів діяльності підприємства.

Згідно з [38] така організаційна ланка і належний до виконання нею підпроцес, будучи одночасно об'єктом управлінських впливів суб'єкта управління цілої системи, виконує функції прийняття і реалізації рішень щодо енергозабезпечення всіх інших функціональних підсистем підприємства. При цьому, результати управління підприємством (Rez, W_{Rez}) визначається множиною якісно підготовлених, прийнятих і реалізованих управлінських рішень ΣU_i суб'єкта вищого рівня щодо управлінських рішень Σu_i об'єктів-суб'єктів кожного із N основних технологічних процесів та кожного із J забезпечувальних процесів в рамках підприємства.

Так як організаційна ланка (підсистема) енергозабезпечення діяльності підприємства є складовою його системи управління-виконання, то запропонований у [39] і розвинутий у [38] процесний підхід до прийняття і реалізації управлінських рішень, дозволяє представити будь-який технологічний (основний) процес як продовження управлінського процесу, а будь-який забезпечувальний – окрім цього ще і паралельною гілкою основного.

З врахуванням вищевказаного, забезпечувальна організаційна ланка системи управління енергозабезпеченням підприємства може бути представлена у вигляді J -го структурно відособленого елемента системи управління, яким на підставі комплексу управлінських впливів ΣU_i формується комплекс власних управлінських рішень Σu_i щодо енергозабезпечення N основних технологічних процесів виробничих підсистем (рис. 2).

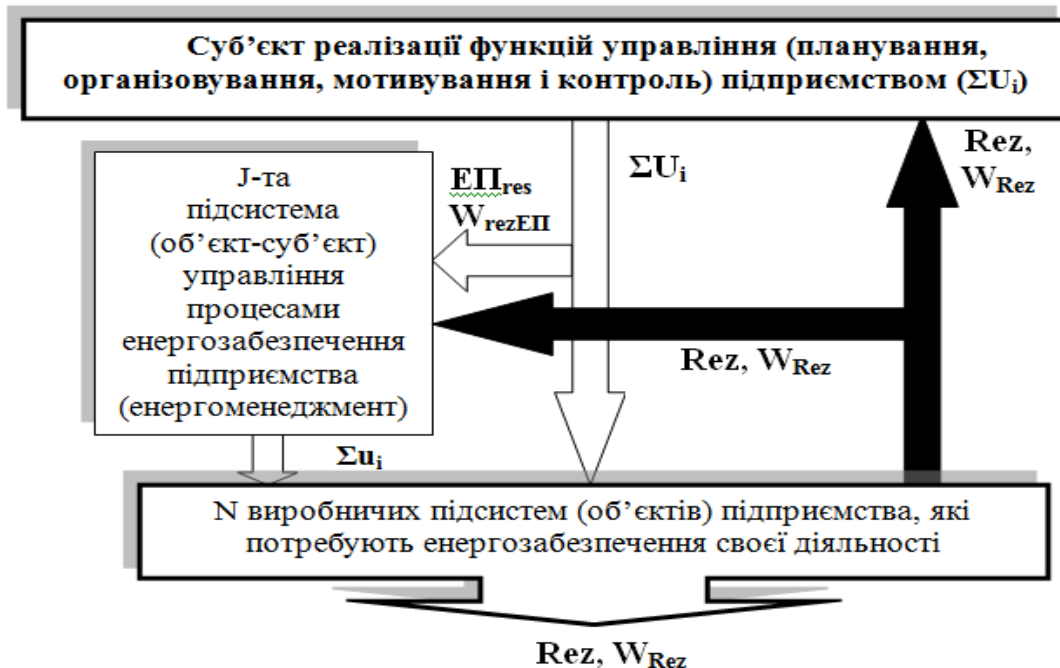

Рис. 2 – Структурна схема організаційно-економічного механізму управління процесами енергозабезпечення діяльності підприємства)

При цьому, очевидно, що вартість отриманого результату

$$W_{Rez} = F(\Sigma U_i, \Sigma u_i, E\Pi_{res}, W_{resE\Pi}) \quad (1)$$

є функцією прийнятих в процесі управління рішень щодо обсягів і вартості закупівлі необхідних для досягнення позитивного результату енергоресурсів, де $E\Pi_{res}$ – необхідний енергетичний ресурс для функціонування підприємства, а $W_{resE\Pi}$ – вартість цього ресурсу.

Таким чином, представлений вище організаційно-економічний механізм управління енергозабезпеченням підприємства – є сукупністю організаційних і економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), що впливають на економічні і організаційні параметри системи управління підприємством, формують та посилюють організаційно-економічний потенціал, дозволяють отримати конкурентні переваги та підняти ефективність діяльності підприємства в цілому.

Однак, якщо необхідність наявності і функціональне призначення організаційної ланки енергоменеджменту в загальній системі управління будь-яким підприємством не викликає сумніву, то внутрішній організаційно-економічний механізм роботи самої ланки вимагає деяких уточнень в зв'язку з тим, що її функції, цілі і завдання, структура, зв'язки, методи роботи і т. п. в значній мірі залежатимуть від сфери і масштабів діяльності підприємства, використовуваних технологій, обладнання і обсягів енергоспоживання, його територіальним розташуванням та наявністю в оточенні нетрадиційних і/або відновлювальних джерел енергії і т. д.

Тому, за існування такого переліку чинників, просте перенесення на ланку підсистеми енергоменеджменту традиційної функціональної суб'єкт-об'єктної ієрархічної структури не може забезпечити раціональний розподіл всіх необхідних функцій та гарантувати економічну ефективність їх виконання.

Виходячи з того факту, що підсистема енергозабезпечення підприємства виступає, як правило, функціональною складовою лінійно-функціональної організаційної структури, нею повинні виконуватись дві групи завдань:

- організація традиційного, стандартного, стереотипного, рутинного енергозабезпечення діяльності підприємства за рахунок використання енергії, закупленої на енергоринку;
- організація генерування і реалізації інноваційних рішень з розробки і впровадження НВДЕ для часткового, повного і надлишкового заміщення ТДЕ на альтернативні.

При цьому, варіант повного і надлишкового заміщення ТДЕ на НВДЕ з першого погляду заперечує необхідність виконання стандартних, стереотипних і рутинних робіт в підрозділі, які, однак, залишаються потрібними і, навіть, кількісно зростають за рахунок необхідності впровадження НВДЕ.

В зв'язку з цим, вибір типу організаційної структури підсистеми енергозабезпечення підприємства на початкових етапах слід здійснювати експертно-аналітичним методом (обстеження та аналітичне дослідження організації кваліфікованими експертами, якими обґрунтовується і рекомендується відповідна організаційна структура). Однак, в нашому випадку цілком очевидним рішенням виглядає рекомендація щодо проектування організаційної структури підсистеми енергозабезпечення підприємства (рис. 3) у вигляді функціонально-матричної структури, виділеної на рисунку кольором, в якій функціональна складова (Об'єкт реалізації функцій) вирішуватиме питання поточного енергозабезпечення діяльності підприємства, а матрична (Матриця проектних колективів) – забезпечуватиме адаптацію підсистеми до потреб енергозабезпечення підприємства в умовах мінливого ринкового середовища та необхідності використання НВДЕ.

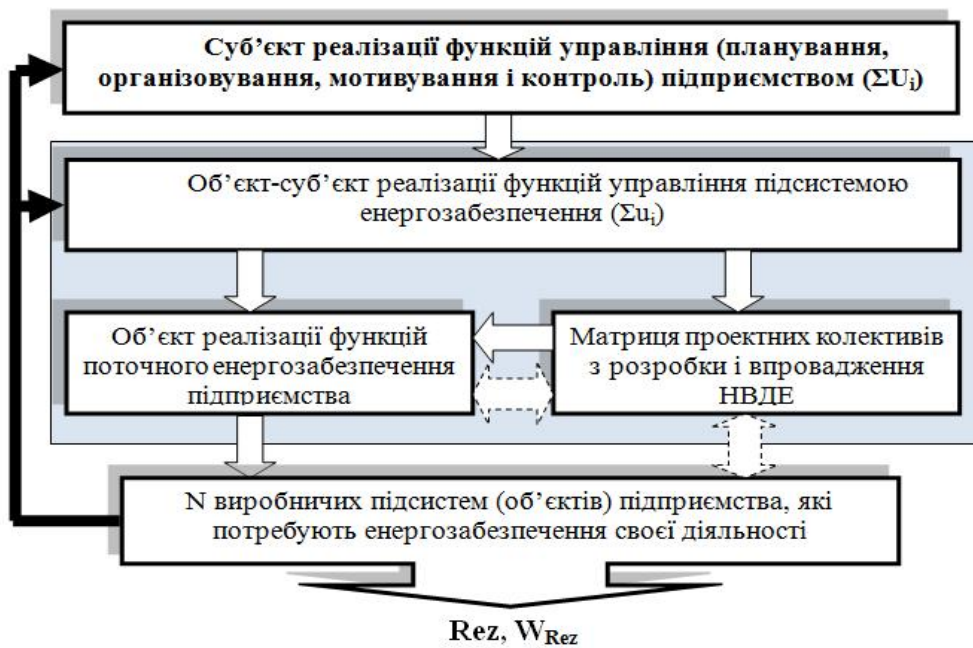

Рис. 3 – Функціонально-матрична структурна схема організаційно-економічного механізму підсистеми управління процесами енергозабезпечення діяльності в структурі підприємства

Використання функціонально-матричної підструктури в лінійно-функціональній структурі підприємства на нижньому ієрархічному рівні дозволяє одночасно використати дві організаційні альтернативи – вертикальну (для управління функціональними і лінійними структурними підрозділами) і горизонтальну (для управління окремими енергетичними проектами і програмами), реалізації яких вимагає залучення додаткових ресурсів (в т. ч. людських) з інших підрозділів. При цьому, управління обома складовими здійснюється єдиним суб'єктом, права і обов'язки якого щодо функціональної і матричної складових структури підсистеми відрізняються.

Якщо функціональна складова підсистеми знаходиться у загальній управлінській вертикалі підприємства, то матрична – також, але з диференціацією за множиною проектів впровадження НВДЕ, які заплановані до реалізації і керуються окремими менеджерами (Рис. 4).

Особливість запропонованого структурно-організаційного рішення полягає у високій адаптивності як цієї структурної ланки, так і всього підприємства до змінних умов в оточенні і у внутрішньому середовищі. Ця адаптивність забезпечується тимчасовим характером функціонування N тимчасових структурних одиниць «менеджер – виконавці» з аналізу

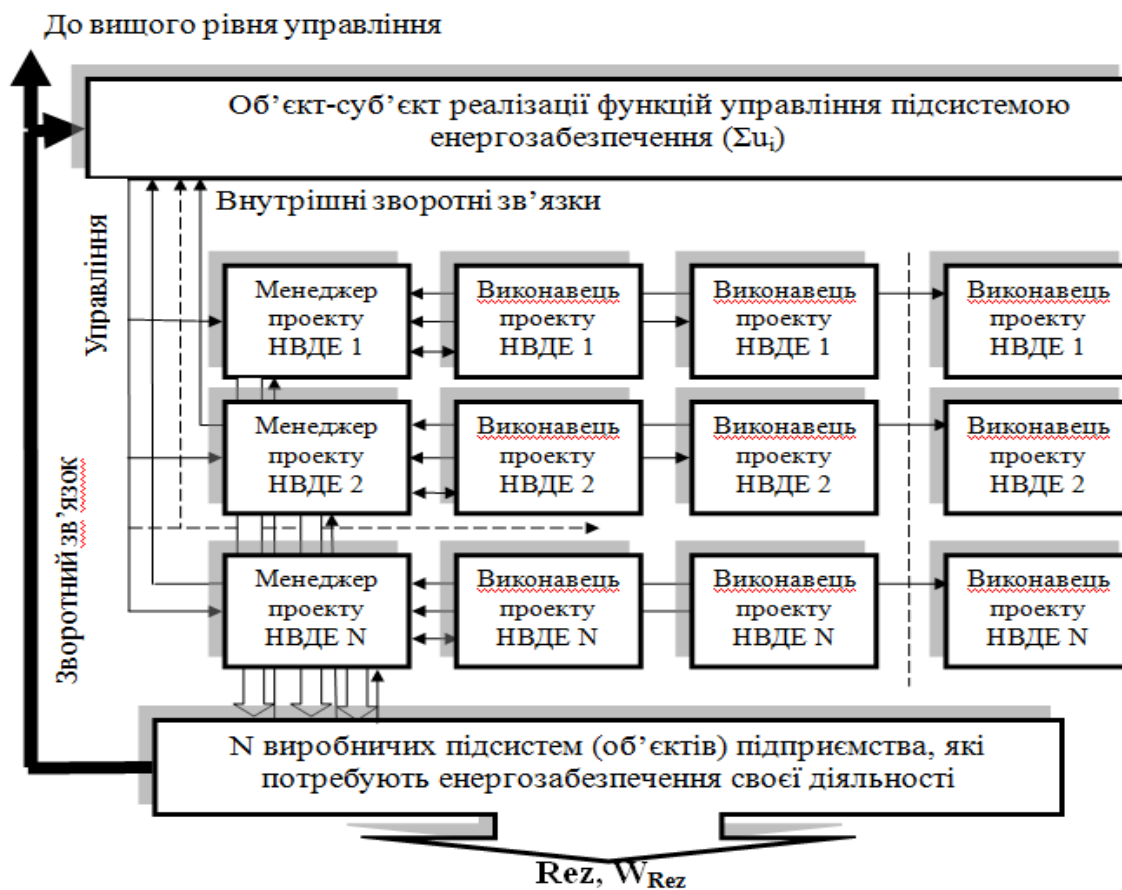

Рис. 4 – Матрична структурна схема організаційно-економічного механізму підсистеми управління процесами впровадження НВДЕ в енергозабезпечення діяльності підприємства

можливостей, розробки і впровадження проектів з використання НВДЕ.

Менеджери ж проектів, будучи тимчасовими (залученими з інших підрозділів) керівниками, ділять з функціональним керівником підсистеми енергозабезпечення (Об'єкт-суб'єкт) відповідальність за постановку задач згідно пріоритетів та управління роботою також тимчасово залучених осіб (Виконавців), що працюють в тимчасових творчих колективах проектів з розробки і впровадження у виробничих підсистемах підприємства НВДЕ з відповідним впливом на економічність формування значень Rez, W_{Rez} .

Очевидно, що критично важливим завданням керівництва вищих рівнів управління підприємства стає усвідомлене дотримання балансу між двома організаційними альтернативами, що дозволить сумістити переваги та взаємно ліквідувати недоліки, притаманні обом структурним рішенням.

Переваги запропонованої структури організаційно-економічного механізму полягають в спеціалізації діяльності функціональних керівників, скороченні часу проходження інформації, розвантаженні вищого керівництва, швидкій адаптації до змін на енергоринку, ефективній координації багатьох складних і взаємопов'язаних проектів з впровадження НВДЕ, а також в масштабному залученні до участі у проєктах з вирішення проблем енергозабезпечення і пов'язаних з цим питаннями енергозбереження та енергоефективності, персоналу виробничих підрозділів, що трансформує проблеми окремого функціонального підрозділу у завдання та інтереси персоналу основних виробничих підрозділів.

Запропонована структура організаційно-економічного механізму управління процесами впровадження НВДЕ може бути рекомендованою для масштабного запровадження в практичне управління діяльністю підприємств різних форм власності, сфер ділової активності, обсягів виробництва чи надання послуг як така, що здатна не тільки забезпечити належне використання НВДЕ для енергозабезпечення їх діяльності, а й активізувати на цих підприємствах паралельну розробку і виконання програм, процесів і процедур енергозбереження, енергоефективності та енергоекологічності їх діяльності.

Висновки. Розвиваючи основні положення створення в рамках підприємств т. зв. систем енергоменеджменту (СЕМ) [40], запропонована структура організаційно-економічного механізму одночасно дозволяє зберегти ідеологію її функціонування незмінною як для великих, так і для середніх та малих підприємств і, навіть, для індивідуальних фермерських та домогосподарств.

Змінам підлягатиме тільки необхідна для її реалізації в рамках діючого підприємства кількість людських та інших видів ресурсів, мінімізація яких закладена комбінацією функціонально-матричної структури. Адже при зменшенні масштабів підприємств до середніх, малих і, навіть,

індивідуальних господарств, необхідні зміни в матричній складовій структури економічно-організаційного механізму реалізуються виключно на основі уже наявних у виробничих підсистемах підприємства людських ресурсів (функціонального керівника, менеджерів і виконавців проектів) або концентрації функцій керівника-менеджера власником з реалізацією матричної складової шляхом залучення необхідних виконавців на умовах аутсорсингу.

Напрямок подальших досліджень. Обґрунтовані організаційно-економічний механізм і його організаційна функціонально-матрична структура впровадження НВДЕ повинні пройти практичну апробацію на прикладі відповідних структур органів державного і самоврядного управління регіону, нових територіально-адміністративних одиниць – об'єднаних територіальних громад, а також локалізованих на їх територіях підприємств. З цією метою слід підготувати і розповсюдити методичні рекомендації щодо реформування діючих підрозділів енергозабезпечення підприємств шляхом створення в їх рамках додаткової функції управління процесами інтенсифікації впровадження і використання НВДЕ.

Література

1. Малицький А. А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура [Електронний ресурс] / А.А. Малицький // Рубрика: Соціум. Наука. Культура. Економіка. – Режим доступу: <http://intkonf.org>
2. Лисенко Ю.О. Організаційно-економічний механізм управління підприємством / Ю. Лисенко, П. Єгоров // Економіка України. – 1997. – № 1. – С. 86–87.
3. Єрьоменко-Григоренко О.А. Організаційно-економічний механізм управління господарською діяльністю підприємства : дис... кандидата екон. наук : 08.06.01 [текст] / Єрьоменко-Григоренко Олеся Андріївна; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2000. – 188 с.
4. Козаченко Г. В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством / Г. В. Козаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. — 2003. — № 11. — С. 107-111.
5. Полозова Т. В. Сутність організаційно-економічного механізму функціонування підприємств промисловості / Т.В. Полозова, Ю.В. Овсюченко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=6558
6. Малицький А.А. Структуризація організаційно-економічного механізму управління підприємством торгівлі в умовах ринку / А. А. Малицький // Збірник наукових праць Торгівля і ринок України. – 2009. – № 27. – с. 198-205.
7. Довгань, Л.Е. Формирование организационно-экономического механизма эффективного управления предприятием / Л.Е. Довгань// Экономический вестник НТУУ «КПИ». – Киев, 2012. - №9. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua>
8. Довгань Л. Є. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством / Л. Є. Довгань, Г. О. Дудукало // <http://economy.kpi.ua/uk/node/376>
9. Дудукало, Г. О. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mastersdonntu.edu.ua/2013/iem/buchkovskaya/library/41.pdf>
10. Слободян, Н. Я. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/isrui/bitstream/123456789/4484/1/THEORETICAL%20ASPECTS.pdf>.
11. Боковець В. В. Аналіз теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією / В. В. Боковець // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2015. — № 4 (20). — С.123-128.
12. Полозова Т.В. Оценка чувствительности организационно-экономического механизма функционирования предприятия / Т.В. Полозова, Ю.В.Овсюченко // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 188: В 4т. - Том 4. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С.989-995.
13. Транченко Л. В. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством / Л. В. Транченко, Л. О. Баластрик // Теоретичні та прикладні питання економіки. зб. наук. праць – Вип. 7. – К. : Київський університет, 2005. – С. 188-195.
14. Баластрик Л.О., Транченко Л.В. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством / Л.О. Баластрик, Л.В. Транченко // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. Праць – Вип. 7. – Київський університет. – 2005. – С. 188–195.
15. Белая И. П. Концептуальная модель организационно-экономического механизма управления гибкостью производственных систем / И. П. Белая, П. В. Егоров // Вісник Донецького університету. Серія В : Економіка і право. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – № 2. – С. 7-16.
16. Каліна І. І. Організаційно-економічний механізм ефективного управління машинобудівним підприємством / І. І. Каліна // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 9 (123). – С. 130–134.
17. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства : монографія / А.В. Куценко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
18. Куценко, А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / А. В. Куценко. – Полтава, 2007. – 258 с.

19. Ткаченко Т. П. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості підприємства / Т. П. Ткаченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.kpi.ua/uk/node/678>
20. Гудак В.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарського виробництва: суть та особливості / В.В. Гудак // Сталий розвиток економіки. – 2011. - № 2. – С. 73-77.
21. Боїн В. О. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю торговельного підприємства [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 : захищена 24.12.09 / В. О. Боїн ; Полт. ун-т спожив. кооп. України. – Полтава, 2009. – 192 с.
22. Паламарчук О.М. Сутність та формування організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2.
23. Тараненко О. О. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / О. О. Тараненко ; Вищ. навч. закл. Укоопспілки «Полтав. ун-т економіки і торгівлі». – Полтава, 2013. – 213 с.
24. Юр'єва-Юрій А. В. Організаційно-економічний механізм стимулювання персоналу підприємств туристичної сфери [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / А. В. Юр'єва-Юрій ; Хмельницький нац. ун-т. – Хмельницький, 2011. – 183 с.
25. Грیشнова О. А., Василик О. В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуалізацією трудової діяльності / Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – 2008. – Вип. 6. – С. 22-27.
26. Шкільнюк О. М. Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності : автореф. дис. канд. екон. наук, спец.: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / О. М. Шкільнюк. – К.: Науково-дослідний економічний інститут, 2008. – 18 с.
27. Тульчинська С. О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу / Тульчинська С. О. // Стратегічні пріоритети. 2008. - №1(6). - С.98-106.
28. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах // Економіка харчової промисловості. – 2009. – №3. – С. 8-1.
29. Звбенко В. В. Организационно-экономический механизм формирования инновационной культуры предприятия / В. В. Звбенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 3, т. 2. – С. 19-23.
30. Кондратенко Н. О. Удосконалення організації управління процесами енергозбереження : Дис... канд. наук: 08.02.03 - / Н. О. Кондратенко . – 2005.
31. Сердюк Т. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості: монографія / Т. В. Сердюк. – Вінниця: Універсум - Вінниця, 2005. – 154 с.
32. Джемжула, В. В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління : монографія / В. В. Джемжула. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 346 с.
33. Джемжула В. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження промислових підприємств : автореферат... д-ра екон. наук, спец.: 08.00.04 - економіка і управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Джемжула В. В. – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, 2015. – 33 с.
34. Джемжула В. В. Особливості впровадження та реалізації організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності промислових підприємств / В. В. Джемжула // Вісник НТУ „ХПР”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПР”. - 2013. - № 45(1018) - С. 36-41.
35. Сердюк О. І. Прийняття рішень щодо застосування інноваційних джерел альтернативного енергозабезпечення підприємств / О. І. Сердюк, О. В. Мирна // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/260.pdf>
36. Гавкалова Н. Л. Енергозабезпечення та енергозбереження: проблеми та шляхи їх вирішення / Н. Л. Гавкалова, Г. Н. Шумська // Проблеми економіки. – 2011. - № 1. – С. 47-49.
37. Струнін, В. В. Актуальні проблеми розвитку енергозабезпечення підприємств цукрової галузі України / В. В. Струнін // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 6, Ч. 3. - С. 145-150.
38. Петренко В. П. Аналіз теоретичних засад інтерпретації процесу як об'єкта управління / В. П. Петренко, І. М. Данилюк-Черних, Л. М. Киба, Е. А. Швидкий // Збірник наукових праць «Економічні науки». Серія «Економіка та менеджмент». – Випуск 7(26). Частина 2. Редкол.: відп. ред. д. е. н., професор Герасимчук З. В. – Луцьк, 2010. – С. 355 - 365.
39. Беседовський О. М. Прийняття управлінських рішень: процесний підхід : автореф. дис... на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами/ О. М. Беседовський. – Харків: ХНЕУ, 2004 – 19 с.
40. Денисюк С. П. ISO 50001: цілі стандарту та перспективи його впровадження в Україні / С. П. Денисюк. – Київ: ЮНІДО, 2015. – 104 с.

Стаття надійшла до редакції 15.11.17р.

Рекомендовано до друку д.е.н., проф. Полянською А. С.